

düşbed

DİCLE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308-6219 Nisan 2019 YIL-11 Sayı 22

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

04.02.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

22.04.2019

Doç. Dr. Mustafa KARABULUT

Adıyaman Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
mkarabulut@adiyaman.edu.tr

TARIK BUĞRA’NIN “KÜÇÜK AĞA” ROMANINDA ÇATIŞAN UNSURLAR

ÖZET

Tarik Buğra'nın *Küçük Ağa* adlı romanın kurgusunda tezatların önemli yeri vardır. Bu tezatlar kişiler, kavramlar ve semboller bağlamında öne çıkar. Kişiler bağlamında tematik gücü temsil edenler olumlu bir yapıdadır. Bu kişilerin bir kısmı şunlardır: Küçük Ağa, Çolak Salih, Emine, Ali Emmi, Vasil. Kişiler bakımından karşı tarafta bulunan ve olumsuz yönleriyle görülen kişiler ise Niko, Çakırsaraylı, Damat Ferit, Çerkes Etem, Tefik bey ve düşman askerleridir. Kavram bakımından tematik güçte vatan sevgisi, millet bilinci, birlik beraberlik, tarih bilinci, vicdan, sadakat, cesaret ve dini değerler yer alırken karşı güçte ihanet, hırs, menfaat, zulüm, gurur, acımasızlık vb. yer alır. Sembolik bağlamda ise tematik güçte yer alan hilal ve Ankara hükümeti yer alırken karşı güçte ise Kerpiçlik ve İstanbul hükümeti alır. Bu çalışmada amaç, *Küçük Ağa* adlı romandaki tezat unsurları tespit ederek bunların romanın kurgusundaki önemini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarık Buğra, Küçük Ağa, Milli Mücadele, çatışan unsurlar.

THE CONFLICTING ELEMENTS IN THE NOVEL OF TARIK BUĞRA’S “KÜÇÜK AĞA”

ABSTRACT

Contradictions have an important role in the novel of Tarık Buğra's *Küçük Ağa*. These contrasts stand out in the context of people, concepts and symbols. Those who represent thematic power in the context of persons are positive. Some of these persons are: Küçük Ağa, Çolak Salih, Emine, Ali Emmi, Vasil... In terms of people who are on the opposite side and seen with their negative aspects are Niko, Çakırsaraylı, Damat Ferit, Çerkes Etem, Tefik bey and enemy soldiers. In terms of concept, there is a love of motherland, national consciousness, unity, historical consciousness, conscience, loyalty, courage and religious values, while betrayal, ambition, interest, persecution, pride, ruthlessness and so on takes place. In the symbolic context, the crescent and Ankara government take part in the thematic power, while the opposite power is taken by the Kerpiçlik and the government of Istanbul. The aim of this study is to identify the contradictions in the novel called *Küçük Ağa* and to show the importance of them in the fiction of the novel.

Keywords: Tarık Buğra, Küçük Ağa, National Struggle, conflicting elements.

Giriş

Cumhuriyet dönemi roman ve hikâyesinin önemli isimlerinden olan Tarık Buğra (2 Eylül 1918 - 26 Şubat 1994), yapıtlarında milli ve manevi değerlere geniş yer veren bir sanatçıdır. *Kekik Kokusu* isimli hikâye ile edebiyat hayatına başlayan yazar, daha sonra *Oğlum* (daha sonra *Oğlumuz*) adlı ikinci hikâyesini yazar. Tarık Buğra, eserlerinde “insanı” merkeze alarak kahramanlarını psikolojik ve fiziki yönlerden bir bütün halinde verir. O, Türk edebiyatında toplumsal değişim ve dönüşümleri, tarihsel bir düzlemde aktarır. “Bu bağlamda yazar, toplum ve insanın tarihsel süreçte insanî oluşlarını anlatı düzleminde yeniden inşa ederek kültürel ve tarihsel anlamda yeni kodlar kurmasını sağlar.” (Doğan, 2003: 544). Yapıtlarında Türk toplumunun son yüzyıldaki yapısını irdeleyen Buğra, herhangi bir ideolojinin güdümüne girmez. “Yarattığı karakterlerin arkasında bir zihniyetin varlığı görülür. Dolayısıyla toplumdan uzak ya da ona yabancı yapay karakterler yerine canlı ve temsil kabiliyeti yüksek tip karakterler yaratmıştır.” (Kolcu, 2008: 319).

Tarık Buğra, eserlerinde Türk milletinin siyasî ve tarihsel yapısına tarafsız biçimde yaklaşmaya çalışır. Buğra, Türk milletinin tarihsel süreçte yaşadığı sosyal- siyasî değişim ve dönüşümlerine eserlerinde genişçe yer verir. Edebiyatımızda devam eden edebiyatçı aydın kimliğini ısrarla savunan yazar, modern dünyanın bilgisini kendi geçmişinin kökensel değerleriyle birleştirilerek modern ve aydınlanmış bir Türk toplumu yaratmayı arzular. (Şahin, 105: 109). *Yalnızlar* (1948) ve *Siyah Kehribar* (1955) ile romancı yönünü inşa etmeye başlayan Buğra, *Küçük Ağa* (1963) ve *Küçük Ağa Ankara'da* (1966), romanlarında Kurtuluş Savaşı sonrasını dile getirir. *İbiş'in Rüyası* (1970) romanından sonra yazdığı *Firavun İmanı*'nda (1978) konu olarak Türk siyasî tarihi ve toplumsal hayatını ele alır. O, *Dönemekte* (1976 tefrika, 1980 kitap) adlı romanında Türkiye'nin tek partili dönemden çok partili rejime geçiş aşamasını, Demokrat Parti ve siyasi baskı bağlamında ele alır. *Gençliğim Eyvah* (1977 tefrika, 1979 kitap) adlı eseriyle Türkiye'yi 12 Eylül 1980 darbesine sürükleyen siyasi ve sosyal meselelerini konu olarak alan Buğra, *Yağmur Beklerken* (1981) romanında çok partili sisteme geçiş sürecini anlatır. Yazar, *Dünyanın En Pis Sokağı* (1982 tefrika, 1989 kitap) eserinde aydın insanların büyük şehirde yaşama mücadelesini dile getirirken *Osmancık* (1983) romanında Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve Osman Gazi Han'ın hayatını anlatır.

Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* eseri yazarın en tanınmış romanlarından. Eserin ilk baskısı 1963'te Yağmur Yayınları tarafından yapılır. Eserin olay örgüsü, Buğra'nın doğup büyüdüğü Akşehir kasabasında geçer. “Kurtuluş Savaşı'nın cephe gerisini ve Kuvvâ-yı Milliye birliklerinin halk içinde nasıl doğup büyüüp geliştiğini ve bir çığ haline geldiğini konu eder. Yazar, romanına kaynaklık eden şeylerin tarih kitapları ve babasının eski defterleri olduğunu söyler.” (Bulut, 2014: 30). Tarık Buğra bu romanda iki önemli karakter oluşturur: Küçük Ağa, Çolak Salih. “O, yarattığı Çolak Salih ve Küçük Ağa karakterlerini ‘insan-toplum’, ‘insan-devlet’ ilişkisi üzerinde temellendirerek onlara kurgu dünyasında işlevsellik kazandırır.” (Tarakçı Gül, 2017: 129).

1966 yılında İstanbul, Türkiye Yayınevi tarafından basılan *Küçük Ağa Ankara'da* adlı eser, *Küçük Ağa*'nın devamı niteliğindedir. Yazarın iki kitap olarak hazırladığı roman, daha sonra birleştirilerek tek kitap olarak basılır.

“Küçük Ağa” Romanında Tezat Unsurlar

Küçük Ağa; kişiler, kavramlar ve semboller açısından çatışma unsurları üzerine inşa edilmiş bir eserdir. Romanda bir taraftan 1919 sonrasında Türk milletinin içine düştüğü trajik olay ve durumlar gözler önüne serilirken diğer taraftan İstanbullu Hoca'dan Küçük Ağa'ya geçiş süreci anlatılır. Bu roman; Nutuk, Ali Fuat Cebesoy ve Kazım Karabekir'in hatıraları, dergi ve gazete koleksiyonları ile yazarın babası Mehmet Nazım Bey'den kalan üç küçük defterden yola çıkılarak şekillenir. (Ayvazoğlu, 1995: 73). Mesela Çolak Salih tipi, yazarın çocukluğunda babasının yazıhanesine gelip giden “Topal Gazi” adındaki kişiden esinlenerek yaratılmıştır. (Görkem, 1977: 15). Tarık Buğra, bu romanda mütarekenin karanlık yıllarında, İstanbul'dan Dahiliye Nezareti tarafından, Padişah'a bağlılığın tahkimi, sarsılan imanın takviyesi için Akşehir'e gönderilen Fatih Medresesi'nden yetişme Mehmet Reşit Efendi'nin, romandaki adıyla önce İstanbullu Hoca, sonra

Küçük Ağa'nın, kavganın içinde bilinçlenişini, Kuvvâ-yı Milliye'ye katılımını ve Çerkez Ethem kuvvetlerinin ihanet planlarının bozuluşunu anlatır. (Doğan, 1976: 16).

Küçük Ağa romanı, Akşehir'in İtalyan işgali altında olduğunu anlatır. Yine Akşehir yöresinde yıllardır Türklerle dostluk eden Rumlar, bu sefer de hain planlar içindedirler. (Atık, 2013: 153). Romanda olaylar, I. Dünya Savaşı'nın sonunda Salih'in Arabistan cephesinden dönüşü ile başlar. Ancak Salih cephede sağ kolunu kaybetmiş olup yüzünün sağ tarafı da yanmıştır. Artık o Çolak Salih'tir. Akşehir'de huzurlu değildir. Salih kasabaya geldiğinde çocukluk arkadaşı Niko ile karşılaşır. Savaşa gönderilmeyen diğer Rumlar gibi Niko da durumundan memnundur. Annesi Salih'i bu şekilde görünce büyük üzüntü yaşar, aklını kaybeder.

Daha önceleri Niko için "Salih'in Niko'su" diyenler, bundan böyle Salih için "Niko'nun Salih'i" derler. Akşehir büyük bir kaos içindedir. Bir gün Akşehir'e İstanbul'dan Mehmet Reşit Efendi isminde bir hoca gönderilir. Akşehirililer ona İstanbullu Hoca derler. Güzel sesli, yakışıklı ve bilgili olan hocaya kasaba halkı saygı ve sevgi duyar. Hoca, kısa sürede halkı etkisi altına alır. İstanbul Hükümeti'ne sıkı sıkıya bağlı olan Mehmet Reşit Efendi, Kuvvâ-yı Milliye taraftarlarınca kendi saflarına geçmesi istenir. Kararından vazgeçmeyen hoca hakkında "vur emri" çıkarılır. Bu arada Hoca, Emine ile evlenir. Çolak Salih, bunalımlı günler geçirir ve Niko ile arkadaşlık eder. Bir gün meyhanede Niko ve diğer Rumların Osmanlı'ya düşmanca konuşmalarını duyan Salih, ruhi bir aydınlanma geçirir ve özüne döner. Salih'in yaşadığı milli değerler lehine aydınlanmayı Samiha Ayverdi'nin *Mesihpaşa İmanı* romanında yer alan Abdullah karakterinde görülmektedir. Mesihpaşa camisinin imamının oğlu olan Abdullah "aydınlanma" sürecinden önce dini ve milli değerlere menfi bir bakış açısı vardır. Ancak yaşadığı aydınlanma sürecinin ardından askere gider ve çevresine olumlu bir enerji bırakır: "Abdullah, ateist biridir. Bu nedenle babası tarafından "zındık" olarak nitelendirilerek olumsuzlanır. İmam, bir diğer oğlu Zahid'i ise sadece Allah'a inandığı için sever bağrına basar. Romanın ilerleyen sayfalarında, İmam Halis Efendi'nin bu tercihi yanıldığı görülür. Abdullah, kendini dinsiz olarak nitelendirirken mert bir kişiliğe de öne çıkarılır. Aile fertlerine zararı dokunmayan düşüncelerini demokratik zeminde dile getiren biridir. (...). Romanın ilerleyen sayfalarında askere giderek vatan borcunu öder. Babasıyla beraber âşık oldukları muhacir kızı Hediye'den feragat eder ve Allah'a inandığını belirtir. (Yaşar, 2013: 142). Abdullah'ın gerçekleştirdiği ruhsal devrimi onun karakteri sağlamıştır. Şunu eklemek gerekir ki, Salih ve Abdullah'ın yaşadıkları aydınlanma "dini ve milli" bağlamında meydana gelmiştir. Samiha Ayverdi'nin bütün romanlarında "olumlu değişim" ve "aydınlanma" mevcuttur. Burada Ayverdi ve Tarık Buğra'nın hayata bakış açısında önemli benzerlikler olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kuvvâ-yı Milliyeciler Akşehir'den ayrılan İstanbullu Hoca'yı bulması için Çolak Salih'i görevlendirirler. Çolak Salih, Hoca'yı yakalamak üzere yola çıkar onu bulur, onunla konuşur. Hoca, Çolak Salih'in de etkisiyle Kuvvâ-yı Milliyeci olur. Önce Çakırsaraylı'nın çetesine sığınan Hoca, artık Küçük Ağa olmuştur. Daha sonra Çerkez Ethem'in birliklerine katılan Küçük Ağa, Çerkez Ethem ve kardeşi Tefik Bey'in birlikleri içinde başarılı olur. Akşehir'de Hoca'nın ölüm haberi duyulunca eşi Emine yaşlı bir adam ile evlendirilir. Salih, bu haberi Küçük Ağa'ya söylemeye cesaret edemez. Küçük Ağa gizlice Akşehir'e geldiğinde eşinin hastalığını öğrenir. Küçük Ağa, Çerkez Ethem'in kuvvetlerinden altı bin kişiyi kendi safına çekerek Ankara Hükümeti'nin emrine girer. Mustafa Kemal Paşa tarafından cephede gösterdiği kahramanlıklar dolayısıyla Ankara'ya çağrılan Küçük Ağa, üç yaşındaki oğlu Mehmet'i de yanına alarak, Ankara'ya döner. Doktor Haydar Bey, Küçük Ağa'yı Mehmet Akif ve Hasan Basri Beylerin yanına götürür. Bir süredir hasta olan Emine ölür. Kurtuluş gerçekleşir; Milli Mücadele'nin kazanılmasında Küçük Ağa'nın büyük faydaları olur.

Küçük Ağa, tematik güç ile karşıt gücün çatışmasını açık biçimde ortaya koyar. Romandaki bu çatışma unsurlarını şöyle ifade etmek mümkündür:

Tablo: "Küçük Ağa" romanında çatışan unsurlar

KÜÇÜK AĞA	TEMATİK GÜÇ	KARŞIT GÜÇ
KİŞİ	Küçük Ağa Çolak Salih Emine Ali Emmi Vasil Doktor Haydar Bey, Ağır Ceza Reisi, Yüzbaşı Nazım Kuvvâ-yı Milliyeciler ve Türk askerleri	Niko Çakırsaraylı Damat Ferit Çerkes Etem Tevfik bey Düşman askerleri
KAVRAM	Vatan sevgisi Millet bilinci Birlik beraberlik Tarih bilinci Vicdan Sadakat Cesaret Dini (İslami) değerler Yeniden doğuş	İhanet Hırs Menfaat Zulüm Gurur, kibir Acımasızlık Çıkarıcılık İslâmî değerlere saygısızlık
SEMBOL	Hilal Ankara (Hükümet) Cami Akşehir Mezar (sessizlik)	Kerpiçlik, İstanbul (Yıldız Sarayı) Kilise Gâvur Mahallesi Meyhane (şarkılar, naralar)

Küçük Ağa adlı romandaki çatışmalar, tematik güç ile karşıt güç arasında ve kişiler, kavramlar ve semboller bağlamında gerçekleşir.

a) Kişiler Bağlamında

Romanın başkişisi Mehmet Reşit Efendi (İstanbul Hoca), İstanbul Hükümeti tarafından Akşehir'e gönderilmiş olup Akşehir'deki insanların ve genel olarak Türk milletinin içinde bulunduğu trajik çelişkinin temsilcisidir. İstanbul Hoca (Küçük Ağa'ya dönüşmeden önce) Osmanlı'nın otoritesinin sembolü olarak yer alır. "Mehmet Reşit Efendi -İstanbul Hoca-Osmanlı'nın Akşehir'e uzanan resmi bir koludur. Devletine bağlı olduğu kadar Akşehir halkını da payitahta bağlayacağı umulan biridir. İsminden de anlaşılacağı üzere aklı başında, millet olmanın değerlerinden haberdar, görevinin gereğini yerine getirmek için son derece heyecanlı bir imamdır." (Tatar Kırılmış, 2013: 396). Yüzyıllarca padişah ve halifeye bağlılığını belirten Türk milleti, artık kurtuluşun başka bir güç ile olacağı konusunda emin değildir. "İnsanların büyük bir bocalama içine düştükleri bu tercih meselesi, İstanbul Hoca'yı derinden sarsar ve onun Küçük Ağa olarak yeniden doğuşunu müjdelir." (Burcu Yılmaz, 2005: 165). İstanbul Hoca, önceleri padişah tarafındayken bir eylem kişisi olan Küçük Ağa'ya dönüşür. Bu dönüşümle beraber Akşehir halkı da zamanla değişmeye başlayarak Kuvvâ-yı Milliye'ye destek vermeye başlar.

Tematik güçte İstanbul Hoca'nın yaşadığı değişim sürecinde birçok karakter yer alır. Asıl ismi Mehmet Reşit Efendi olan hoca, eğitim aldığı Fatih Medresesi'ndeki hocası Müderris Faik Efendi tarafından fark edilir. Hocasının isteğiyle Fatih Camii'nde verdiği vaazla herkesin dikkatini çeker. O, kısa zamanda İstanbul Müftüsü, Dâhiliye Nazırı, Sadrâzam ve Seyhülislâm Efendi'nin de takdirini kazanır. Mehmet Reşit Efendi'ye İstanbul Hoca lakabını Akşehir halkı verir. O, yeşile

çalan ela gözleri, bakışları ve etkili konuşmaları ile kısa sürede halkın sevgi ve saygı duyduğu biri olur. "Elâ gözlerin, genç bir yüzde simsiyah sakalla bütünleşmesi de, insanlar üzerinde uyandırdığı etkiyi daha da etkili kılar. Boylu poslu ve pehlivan yapılıdır. Hafif şekilde öne eğik duruşu ve hâl ve tavırlarındaki yumuşaklık, onun bu pehlivan yapısını gizlese de böyle bir beden yapısının getirdiği sağlam duruş insanlara güven hissi uyandırmaya yeter." (Tarakçı Gül, 2011: 196).

Hoca, Padişah'a sıkı sıkıya bağlıdır. O, ilk günden itibaren Akşehir halkının gönlünü ve saygısını kazanarak İstanbul'a karşı duyulan endişeleri kaldırır. İlk zamanlarda Kuvvâ-yı Millîye'ye karşı olan İstanbullu Hoca, bu hareketi gaflet olarak görür. O, Halife-i Ruy-ı Zemin'e bağlı olup bir vaazının sonunda şöyle der: "*Bu öyle büyük bir davadır ki, yanılanlar yalnız hatalarını çok ağır bir şekilde ödemekle kalmayacak etraflarına da büyük zararlar vereceklerdir. Allah ümmet-i Muhammedi korusun.*" (s.229).¹ İstanbullu Hoca'nın verdiği vaazlardan sonra camide Doktor Haydar Bey'le olan tartışması, daha sonraları Hoca'nın zihninde İstanbul Hükümeti hakkında tereddütlerin oluşmasına zemin hazırlar. Doktor Haydar Bey'den başka Ağır Ceza Reisi Mehmet Bey ve Yüzbaşı Nazım da sözleri ve duruşuyla İstanbullu Hoca'nın çatışma yaşamasına değişimine yardımcı olur.

Recep, Çakırsaraylı'nın adamlarından olup İstanbullu Hoca'yı Akşehir'den kaçırıp Yakasaray'a getirerek onun öldürülmesine engel olan kişidir. Akşehir'den kaçan Hoca'nın geriye dönüşü artık imkânsızdır. Bundan böyle Küçük Ağa adıyla yaşayacaktır. Recep'in teklifini kabul eden Hoca, onun yardımıyla kısa sürede usta bir nişancı ve iyi bir binici olur. Mehmet Reşit Efendi, Akşehir'de İstanbullu Hoca olarak tanınır. Daha sonra Küçük Ağa'ya dönüşen Hoca, Ankara hükümetince verilen Reha ismini alır.

Çolak Salih, İstanbullu Hoca'nın değişim sürecindeki en önemli isimlerdendir. "O, Hoca Efendi'nin, Kuvvâ-yı Millîye saflarına fiilen katılımını sağlayarak Hoca'nın değişim sürecini tamamlamasına vesile olur. Aynı zamanda o, romanda Hoca Efendi gibi, geçirdiği iç buhranlar sonunda değişim yasayan bir roman kişisidir de." (Tarakçı Gül, 2011: 258). Arabistan cephesinde savaşmış olan Salih bir kolunu cephede bırakmış, ayrıca yüzünün bir tarafı da şarapnelle yaralanmıştır. Kasabaya geldikten sonra kendisini işe yaramaz hisseder. Kasabanın büyük değer verdiği Ali Emmi, "*utan len Hafızın oğlu utan. Koca Memâlik-i Osmaniye senden beter oldu, bin beter oldu. Kıçı kırık İtalyan askeri gelmiş tâ Akşehir'e dayanmış da Hafızın oğlu kolundan budundan konuşur.*" (s.40) diyerek Salih'in uyanışına vesile olur.

Salih, bir kolunu kaybetmiş, yüzünün bir tarafı yaralanmış ve bitkin haliyle ülkenin içinde bulunduğu durumu yansıtır. Tarık Buğra bu hususta şöyle der: "Çolak benim için Osmanlı İmparatorluğu'nun simgesi olmuştur: Ve ben, onun uyanışında zaferin gerçek anlamını bulmuşumdur. O bedeni Osmanlı, o ruh yapısını da devletler kuran millet gördüm." (Buğra, 1976: 115). Çolak Salih gibi I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti'nin de adeta kolu kanadı kırılmıştır. Salih, harap haldeki ülkenin adeta vücut bulmuş halidir. Salih'in uyanışı ile Osmanlı İmparatorluğu'ndan yeni bir devletin doğması yakınlık gösterir. Çolak Salih, I. Dünya Savaşı'ndan büyük bir yıkımla çıkan Osmanlı'ya benzemektedir. Yazar, nasıl ki Salih'i çökkün vaziyetten çıkarıp ayağa kalkmasını sağlamışsa, romanın sonunda kurtuluşla beraber Osmanlı'nın da adeta yeniden dirilişini anlatır. Onun yeniden kendine olan güvenini kazanması, Türk milletinin de ruh dünyasını yansıtır. Salih'in İstanbullu Hoca'nın diyalogu, romanda yeni Türk devletinin kuruluşu yolunda önemli bir göndermedir. Şerif Aktaş, Salih ile Hoca'nın konuşmalarını yıllarca ayrı kalmış olan derviş tipi ile gazi tipinin bir araya gelişi olarak ifade eder. Bu ayrılık, "millî varlığımızın temeli durumundaki ruhun zamanın ihtiyaçları istikametinde yeni şekil kazanmasına" engel olmuştur. (Aktaş, 1983: 14).

Reis Bey, ağır ceza reisi olup davranışları, konuşmaları, kararlılığı ve dürüstlüğü ile Hoca'nın üzerinde önemli tesirler bırakan biridir. Ali Emmi, Tematik güçte yer alan bir toprak adamı, Akşehir köylüsü olup romanda Milli Mücadele'nin "millet" unsurunu temsil eder. (Bakırcıoğlu, 2004: 167). Manifaturacı Vasil, Pontus devleti kurma planları yapan Rumlara muhalif

¹ Romandan alıntılar eserin şu baskısına aittir: Tarık Buğra, *Küçük Ağa*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1998.

olup “biz Osmanlı’yız” diyerek sadakatini gösterir. Vasil, Rumların bu meyhanesine devam eden ve bu toplantıyı tesadüfen izleyen Salih’e “pis herif” diyerek yüzüne tükürür. Bu, Salih’in adeta yeniden doğuşu için bir ışık vazifesi görür.

Karşıt güçte düşman askerleriyle beraber, Çakırsaraylı, Niko, Damat Ferit, Çerkes Ethem ve Tevfik bey gibi isimler ön plandadır. Çakırsaraylı, köyleri basan, canı ruhlu, ırz ve namus tanımayan biridir. Bir zamanlar namusunu temizlemek için askerden kaçmış, asılma korkusuyla da dağa çıkmış, eşkıya olmuştur. Çetesinde önceleri iki yüz yetmişten fazla adamı vardır. Öldürülme tehdidi alan Hoca, bir zamanlar Çakırsaraylı’nın yanına sığınır. Ancak onun gerçek yüzünü görünce çeteden kendisine bağladığı birkaç kişiyle ondan ayrılır. Niko’nun kimliği burada önemlidir. Osmanlı gayri Müslimleri arasında yer alan Niko isminden de anlaşılacağı gibi Rum’dur. Türk romanında yer alan Rum karakterlerin çoğunun olumsuz bir imgeye sahip olduklarını belirtmek gerekir. Buna karşın önceleri Osmanlı Ermenileri olumlu bir bakış açısıyla ele alınmışlardır. Osmanlı Ermenileri, sanatkâr kimlikleriyle”, “millet-i sadıka” olarak bilindiklerinden Osmanlı’ya karşı menfi harekette bulunan karakterler çok azdır: “Osmanlı toplumunda ‘Tebaa-i Sadıka’ olarak adlandırılan Ermeniler, Osmanlılık terkinde önemli bir halka oluşturur.” (Yaşar, 2017: 96).

Çolak Salih’in çocukluk arkadaşı olan Niko bir Rum olup karşıt güçte yer alır. Yunan ve İngiliz ordularının işgal haberleri geldikçe Osmanlı’ya karşı ihanet duyguları artar. Salih, azınlıkların gizli bir toplantısına tesadüfen tanıklık eder; burada Karadeniz’de Pontus devleti kurma faaliyetlerini ve Niko’nun da bu fikrin ateşli savunucusu olduğunu görür. Niko’nun gerçek yüzünü fark eden Salih, uyanır adeta Hoca gibi yeniden doğar. Hemen şunu eklemek gerekir ki Türk edebiyatında başka romanlarda da olumsuz Rum karakterlerine rastlanmaktadır. Olumsuz karakterlerin başında tefecilikle para kazanıp kısa yoldan zengin olmaya çalışan Rumlar gelir. “Eserlerde, yukarıda belirtildiği gibi alın teri ile hayatını kazanan Rumların yanında tefeci ve yankesici karakterlere de rastlanmaktadır. Refik Halit Karay’ın *Bu Bizim Hayatımız* romanında Arif Beyin Şemsi’ye makastarı şehir yani terzi Artin diye tanıttığı Rum, terziliğin dışında başka işleri de çevirdiği anlaşılmaktadır” (Yaşar, 2016: 8).

Damat Ferit de karşıt güçte yer alan tematik bağlamda da tezat oluşturan bir kişidir. O, adeta ülkeyi parçalamak isteyen işgal güçlerinin bir kuklasıdır. “İstanbul Hoca, şahsi çıkarları hesabına düşmanın emrinde hareket eden bu isim sayesinde hükümetin gerçek yüzünü görür, Padişah’ın elinin kolunun bağlı olduğunu ve artık kurtuluşun İstanbul’a bağlı kalınarak sağlanamayacağını anlar. Ayrıca Çakırsaraylı ve Konya Valisi de, Ferit Paşa’nın basını çektiği ihanet halkasının birer parçalarıdır ve Hoca Efendi, vatanın ve milletin geleceğini düşünmeyen bütün bu isimler vesilesiyle Kuvvâ-yı Millîye gerçeğini daha net olarak görür.” (Tarakçı Gül, 2011: 316).

b) Kavramlar Bağlamında

Kavramlar bakımından tematik güçteki kişiler ve temsil ettikleri değerler romanın temelinde yer alır. Özellikle vatan sevgisi, millet bilinci, birlik beraberlik, tarih bilinci, dini değerler, cesaret, ölç alma, değişim ve yeniden doğuş hususları bu bağlamda irdelenebilir. İstanbul Hoca’nın geçirdiği ruhi ve fikri değişim, onun kıyafetini çıkararak bir Kuvvâ-yı Millîyeci gibi giyinmesi ve Küçük Ağa’ya dönüşmesiyle şekilsel olarak da kendini gösterir. Küçük Ağa’nın şahsında din ve vatan sevgisiyle beraber, sadakat ve cesareti de görmek mümkündür. Çolak Salih, romanın olay örgüsünde önemli bir kişisi olması yanında, sembolik manada bir uyanışı, yeniden doğuşu da temsil eder. “İstanbul Hoca’dan Küçük Ağa doğmuştu ve hangi doğum o kadar sancılı olabilirdi? Peki Küçük Ağa ne olacak? Yeni bir nehre, nehirlerin en delidolusuna geçiyordu ve akışın yönü yordamı belli değildi. Kimlerle karşılaşacak, kimlerle elbirliği edecek, kimlerle didişmek zorunda kalacaktı.” (s.352). Salih, bu bağlamda Osmanlı’nın da adeta yeniden doğuşunu simgeler. Nasıl ki İstanbul Hoca’nın değişiminden Küçük Ağa doğmuşsa, Osmanlı’dan da Türkiye Cumhuriyeti doğmuştur.

Karşıt güçteki Niko, Çakırsaraylı, Damat Ferit Çerkes Ethem ve Tefvik bey gibi isimler ise ihanet, hırs, menfaat, zulüm, acımasızlık, gurur, kibir vb. izleklerle yer alır. Özellikle ülke içerisindeki azınlıkların çoğu kendilerini ayrıcalıklı görmelerinin gururu yanında (romanda Rumlar ön planda) bir ihanet içerisindedir. Niko'nun ihanetini yakından gören Salih, ondan bir oç alma gayreti içine girer.² Yazar, içerisindeki hainler yanında düşman askerlere de yer verir. Onlar, acımasız bir şekilde Türk milletine saldırmaktadır.

c) Sembol Bağlamında

Sembol olarak tematik güçte Ankara (Hükümeti) ve hilal, ümit ve kurtuluşun simgeleri olarak yer alırken buna tezat olarak İstanbul (Yıldız Sarayı) ile her sene bir adam yutan Kerpiçlik tezat teşkil eder. Sembolik bağlamda bir başka unsur da camidir. Cami, romanda özellikle İstanbullu Hoca'nın vaazlarını verdiği ve kurtuluş mücadelesinin tartışıldığı bir başka mekân iken karşıt tarafta ise kilise ve meyhane yer alır. Mekân olarak Ankara, İstanbul Hükümeti'ne karşı alternatif olarak görülür. Akşehir ile Gâvur Mahallesi tezat olarak verilir. Akşehir'de yokluk, açlık, işsizlik, sahipsizlik, mezar sessizliği, karanlık vb. ön plandayken, karşıt bir mekân olan Gâvur Mahallesi'nde ise bolluk, refah, kendine güven, aydınlık, kibir vb. yer alır.

Sonuç

Küçük Ağa, Milli Mücadele'ye Akşehir'den bakan ve genelde Anadolu halkının içine düştüğü trajediyi dile getiren bir romandır. Tarık Buğra *Küçük Ağa*'nın kurgusunu oluştururken çatışma unsurlarına önemli yer vermiştir. Eserin yapı ve izlek dünyasında tezatlar geniş yer tutar. Özellikle kişiler ve kavramlar çatışmanın merkezindedir. Hatta bazı kişiler roman içerisinde önceki ve sonraki haliyle zıtlık gösterir. Romanın ilk kısımlarındaki İstanbullu Hoca, daha sonra büyük bir değişime uğrayarak Küçük Ağa'ya dönüşür. Çolak Salih de ilk kısımlardaki bitkin halinden daha sonra sıyrılarak özüne kavuşur. Tematik güçte yer alan şahıslar karşıt güçle her konuda çatışır. Kavramlar bakımından da çatışan unsurların önemli yer tutar. Vatan sevgisi, millet bilinci, birlik beraberlik, tarih bilinci, vicdan, sadakat, cesaret, dini değerler, karşıt güçteki ihanet, hırs, menfaat, zulüm, gurur gibi kavramlarla çatışır. Sembolik anlamda Ankara ve hilal kurtuluşun simgeleri olup Kerpiçlik ve İstanbul (Yıldız Sarayı) ile çatışır. Romanda ayrıca, Akşehir geceleri bir mezar sessizliğine bürünürken Gavur Mahallesi'nde Yorgo'nun, Minas'ın meyhanelerinde şarkılar ve naralar duyulur.

Kaynakça

Aktaş, Şerif (1983), "*Kurtuluş Savaşını Yapan İki İnsan Tipinin Hikâyesi: Küçük Ağa*", Milli Kültür (12): 12.

Atik, Şerefnur (2013), "*Tarık Buğra'nın 'Küçük Ağa' ve Samim Kocagöz'ün 'Kalpaklılar' Adlı Romanları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme*", 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 2, Sayı: 6, s.144-154.

Ayvazoğlu, Beşir (1995), *Güneş Rengi Bir Yığın Yaprak*, Ötüken Yayınevi, İstanbul.

Bakırcıoğlu, N. Ziya. (2004), *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*, Ötüken Yayınevi, İstanbul.

Buğra, Tarık (1976), "*Kurtuluş Savası: Niçin ve Nasıl?*", Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, *Türk Dili*, C.XXXIV, S.298, 1 Temmuz 1976, ss.113-116.

² Tarık Buğra, *Küçük Ağa* romanındaki Niko ve diğer hainlerden alınacak intikamı Çolak Salih'in şahsında tefrika olarak yayımlar: Tarık Buğra (1984) "*Çolak Salih Niko ile Hesaplaşıyor*", Tercüman. (15 Mayıs-5 Temmuz).

Buğra, Tarık (1984), “Çolak Salih Niko ile Hesaplaşıyor”, Tercüman (15 Mayıs-5 Temmuz).

Buğra, Tarık (1998), *Küçük Ağa*, Ötüken Yayınevi, İstanbul.

Bulut, Yıldırım (2014), *Tarık Buğra'nın Romancılığı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Burcu Yılmaz, Ebru (2005), *Tarık Buğra İnsan ve Eser*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ.

Doğan, Mehmet Can (2003), “Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce V: Muhafazakârlık”, (Edit. Ahmet Çiğdem), “Tarık Buğra”, s. 544-545, *İSAM*, İstanbul.

Doğan, Mehmet H. (1976), “Türk Romanında Kurtuluş Savaşı”, *Türk Dili*, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, Sayı: 298.

Görkem, İsmail (1977), “Küçük Ağa - Küçük Ağa Ankara’da”, *Hisar Dergisi*, S.157.

Kolcu, Ali İhsan (2008), *Cumhuriyet Edebiyatı II - Hikâye ve Roman*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum.

Şahin, Veysel (2015), “Kahramanın Sonsuz Yolculuğunda ‘Osmancık’ın Simgesel Halleri”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 2, s.1-13.

Tarakçı Gül, Ümmü Gülsüm (2011), *Tarık Buğra'nın Türk Tarihinde Kuruluşu Konu Alan Romanlarındaki Başkişilerin Yaşadıkları Değişim Olgusu*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Samsun.

Tarakçı Gül, Ümmü Gülsüm (2017), “Tarık Buğra'nın Tefrika Halinde Kalan Romanı, Küçük Ağa’da Yarım Kalan Şanlı Tokadın Hikâyesi: Çolak Salih Niko İle Hesaplaşıyor”, *Journal of Turkish Language and Literature*, Littera Turca, Volume:3, Issue:2, Spring, 2017, s.120-130.

Tatar Kırılmış, İlknur (2013), “Tarihi Romanlarda Değişen Bakış Açısı, Küçük Ağa ve Küçük Ağa Ankara’da”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 28.

Yaşar, Hüseyin (2013), *Samiha Ayverdi'nin Kurgusal Eserlerinde İdeal Kişiler*, Aybil yayınları, ISBN: 978-605-4769-17-9, Konya.

Yaşar, Hüseyin (2015), *Fransızca ve Türkçe Edebi Eserlerde İstanbullu Rumlar*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi *Journal of Social Sciences Institute*, Year -Number - Sayı 4.

Yaşar, Hüseyin (2017), *Osmanlı Kapısında Büyüyen Gayrimüslim Bir Topluluk: İstanbul Ermeni Topluluğu*, *Sobider Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science* / Yıl: 4, Sayı:18, Aralık 2017, s. 94-104.